

THE SUNDAY TIMES BESTSELLER

vydavateľstvo

BESTSELER

CATHY RENTZENBRINK

POSLEDNÝ SKUTOK Z LÁSKY

AKO ZVLÁDNUŤ TO, KEĎ OSUD HORŠÍ
AKO SMŔŤ POSTIHNE OSOBU, KTORÚ
MILUJETE NAJVIAC NA SVETE?

CATHY RENTZENBRINK

POSLEDNÝ SKUTOK Z LÁSKY

Cathy Rentzenbrink

Posledný skutok z lásky

Preklad: Zuzana Vilikovská

Copyright © by Cathy Rentzenbrink

Cover design © by Katarína Skalková

Illustration © Shutterstock

Slovak edition © by BESTSELER

vydavateľstvo

BESTSELER

ISBN: 978-80-89821-31-0

Svetové recenzie

„Krásne napísané... Rentzenbrinková odkrýva hlboké pravdy o ľudskej skúsenosti: ako milujeme, intenzívne, statočne, hoci nás to môže zničiť; ako sa musíme vyrovnávať s tým, čo nás ničí a hľadať spôsoby, ako s tým žiť; ako môžeme prežiť nepredstaviteľnú bolesť a napokon sa pomaly uzdraviť... Z týchto statočných memoárov vychádza s dôstojnosťou, silou a veľikánskym srdcom.“

Sunday Times

„Veľmi dojímavé... Je skvelým úspechom premeniť takýto hrozný príbeh – jedným z tých, s akými sa ako neurochirurg bolestne stretám – na niečo v zásade krásne a povznášajúce... Túto knihu by mali čítať všetci, čo majú buď osobnú alebo profesionálnu skúsenosť s ťažkým poranením hlavy – a vlastne každý, koho znepokojuje to, ako ťažko naša spoločnosť prijíma, že zmysluplný život predstavuje viac ako len tlúče srdce.“

Henry Marsh, New Statesman

„Kruťo úprimné, hlboko dojímavé... Posledný akt z lásky je výnimočný, taký čítavý a vo finále povzbudivý práve vďaka tomu, že je to kniha práve tak o odvahe a nádeji ako o strate... takže vo vás zostane nepopierateľný pocit neporazitelnosti ľudskeho ducha.“

Hannah Beckermanová,

Sunday Express

„Jej tón je vrúcny a kniha prekypuje porozumením. Iste, smútok, zlosť a vina sú všadeprítomné – ale dominantnou emóciou je láska.“

Financial Times

„Ako zvládnete to, keď osud horší ako smrť postihne osobu, ktorú milujete najviac na svete?... Cathy rozpráva zdruvujúci príbeh jasnozrivou, vecnou prózou. Nie je tu žiadna melodráma a žiadna sebalútosť, keď sa snaží prežiť katastrofu, ktorá by mohla postihnúť kohokoľvek z nás.... Posledný skutok z lásky je určite najstatočnejšia, najdojímavejšia kniha, akú si tento rok prečítate.“

Daily Express

„Toto nie je len neľútostná a silne vyrozprávaná, nepredstaviteľne bolestná rodinná tragédia. Je to aj nezabudnuteľná meditácia o vzťahu s blízkym súrodencom, o dospievaní so smútkom, o živote, láske a všetkom medzi tým. Klobúk dolu pred tým, ako sa to Cathy podarilo napísať tak odvážne a krásne.“

The Bookseller

„Neuveriteľne silné... Láska, ktorá obalí bolesť a ktorá nikdy nezmyslí, to je to, čo ma nútilo tak rýchlo obracať stránky.“

Rebecca Waitová, autorka Pohľadu na ceste nadol

„Krásne, ohromujúce a rozhodne povznášajúce, zároveň intímne aj univerzálne... Cathy Rentzenbrinková objavila spôsob, ako vyjadriť veci, s ktorými občas zápasíme všetci: vedieť ako žiť a riskovať lásku, čeliť tomu, čo nás ničí a pritakať tomu ako sa len dá.“

Jessie Burtonová, autorka Miniaturistu

Príbeh môjho brata a mňa, jeho sestry Cathy

*Neodkladná operácia mozgu je veľmi jednoduchá – to sa
vyvrtajú diery do lebky a odsaje sa krv – a v pohode ju zvládne
väčšina sekundárov. Otázka, či operovať, a tak zachrániť
pacientovi život, je však oveľa ťažšia.*

Henry Marsh

STROM MODLITIEB

Kaplnka je taká, akú si ju pamätám. Po celé tie roky som si predstavovala jednoduchú drevenú miestnosť zahrabanú v hĺbkach nemocnice. Namiesto toho svetlo padá dnu cez úžasné vitrážové okno na oltár s vyšívaným obrusom a na veľké mosadzné svietniky. Človek sa cíti ako v kostole.

Pýtam sa kapláanky, či všetko vyzerá rovnako, ako keď som tu bola pred vyše dvadsiatimi rokmi.

„Máme odvtedy nový koberec,“ hovorí mi, „a ružové poťahy na sedadlá. Zo strechy však fúkajú sadze, takže tu stále behám s malým vysávačom.“

Na jednej strane miestnosti je pomeňší stromček, o ktorého dolnú časť je opretý bielo-modrý plyšový slon a v listoch má pripnuté kúsky farebného papiera.

„Ten je novší,“ podotkne kapláanka. „Strom modlitieb. Keď ste tu boli vy, bol tu iný.“

Podídem k nemu a počúcham jeden z listov medzi palcom a ukazovákcom. Umelá hmota, ale z dialky vierohodná. Čítam modlitby, napísané na kúskoch papiera. Takto je to určite jednoduchšie pre ateistov, pomyslí si. Je oveľa ľahšie, aby ateista *in extremis* niečo napísal a pripevnil to na strom, než aby si kľakol pred oltár a pokúsil sa vymyslieť, ako urobiť, aby božstvo, v ktoré neverí, počúvalo, čo má povedať.

Niektoré odkazy sú adresované Bohu, niektoré živým, niektoré mŕtvym. Nájdu sa tu rôzne rukopisy, všelijaké úrovne zvládnutia gramatiky a pravopisu. Tie so zlou interpunkciou mi pripadajú najdojímavejšie: predstavujem si, že si vyžiadali

najväčšie úsilie. Niektoré majú dlhý a tenký, starecký rukopis, iné detsky okrúhle písmená.

Dúfam, že dieťaťko je v poriadku, keď ho máš.

15 rokov a chýbaš mi ako včera.

Milý Bože, ďakujem, že počúvaš.

Prosím, pomodli sa za môjho bračeka. Strašne ťa ľubím, kamoško.

Za moju najdrahšiu dcéru, ktorá mi strašne chýba. Umrela 25.10.83. Nikdy som sa z toho nespamätala.

Modli sa za nás všetkých.

Prestanem, stratená v náznakoch a ozvenách príbehov iných ľudí... láske iných ľudí... Uvažujem, čo by som bola napísala, keby tu tento strom stál, keď som sa sem vtackala cestou z intenzívnej starostlivosti na ubytovňu pre príbuzných? Viem, čo som si vtedy želala, ale ako by som našla slová? Komu by som adresovala úpenlivú žiadosť?

Prosím, nenechaj môjho brata umrieť.

Milý Bože, prosím, nenechaj môjho brata umrieť.

Prosím, modli sa za môjho brata. Nechcem, aby umrel. Neumri, Matty, prosím, neumri.

Roky miznú a ja vidím samu seba kľačať a plakať a prosieť, s rukami zopätými k modlitbe, ako sa rozprávam s akousi neznámou silou.

Prosím, nenechaj ho umrieť, prosím, nenechaj ho umrieť, prosím, urobím hocíčo, len ho, prosím, nenechaj umrieť.

Čo ma teraz zarazilo ako nikdy predtým, je, že nemôžem povedať, že by moje modlitby ostali bez odozvy. Dostala som, o čo som prosila. Mój brat neumrel. Vtedy som ale nevedela, že sa modlím za nesprávnu vec. Vtedy som nevedela, že existuje celý svet medzi istotami života a smrti, že neexistuje prosto len jedno alebo druhé a že existuje mnoho rôznych osudov, horších ako smrť.

To je to, čo delí mňa, teraz tu stojacu pri modlitebnom strome, od dievčata kľačiaceho pred oltárom pred všetkými tými rokmi. Ona si myslela, že zažíva najhoršiu noc v živote, ale ja už viem, že malo prísť čosi ešte oveľa horšie. Ona sa bála, že jej brat umrie, ale ja teraz viem, že by bolo bývalo lepšie pre všetkých, keby bol zomrel.

Bolo by bývalo lepšie pre všetkých, keby, ako tu kľačala prosiac o jeho život, mu prestalo biť srdce... Keby boli krivky na monitoroch ukazovali rovnú líniu, keby boli ohlásili smrť, ktorú by všetci prijali a zvládali. Bolo by to bývalo oveľa lepšie, keby bol Matty vtedy zomrel.

Ona sa modlila za nesprávnu vec. Ja som sa modlila za nesprávnu vec.

EXISTENCIA LÁSKY

Trávili sme dlhé, lenivé, pubertálne nedeľné popoludnie v garáži v zadnej časti rodinnej krčmy. Bolo to v časoch pred celodennými otváracími hodinami, takže krčma bola zatvorená a nikto neprichádzal a neodchádzal ako zvyčajne, žiadni zákazníci sa nezastavili na slovíčko radostnou cestou domov, z hracej skrinky sa zadným vchodom nelinula žiadna hudba.

Bola som tam len ja, mladší brat Matty a náš pes. Pollyn pôvod bol neznámy, keďže ju hodili do rieky vo vreci ešte ako šteňa, ale vyzerala ako labrador s trochu kučeravejšou srstou. Nikdy sa veľmi nevzdialila od Mattyho, hoci sme ju museli priväzovať, lebo lákanie smetiakov čínskeho rýchleho občerstvenia odvedľa bolo prisilné. Láska k nám nikdy nezvítazila nad pokúšením vyhodeneého jedla.

Garáž bola obrovská, celkom nepodobná tej na jedno auto, akú sme mali v Mandľovníkovej avenue, ulici v susednej dedine, kde sme bývali, kým sme sa pred rokom neprestahovali do krčmy. Do tohto monštra by sa bolo zместilo aj päť áut a bola to Aladinova jaskyňa olejových rozkoší.

Predošli majitelia ju nevypratali, takže bola plná kuriózných spoly použitých plechoviek s rôznofarebnými flakmi na bokoch. Boli tu staré náhradné súčiastky, staré pípy na pivo, kúsky osvetlenia. Zdalo sa, že čokoľvek sa pokazilo v krčme, hodili sem, keby sa to náhodou dalo ešte na niečo použiť. Bola tu aj jama na prehliadku auta, veľká diera v zemi, do ktorej ľudia zaliezli, aby sa mohli pozrieť pod auto.

Matty robil nejaký vedecký experiment, ktorého súčasťou bol zverák, medený drôt a nádoby s tekutinou a po policiach a dlážke boli roztrúsené prázdne poháre. Matty mal nedávno veľké problémy s mamkou a ockom za to, že dal olej do pollitrového hrnca, ktorý skončil v krčmovej umývačke a pokazil ju, čím vyvolal chaos počas asi najrušnejšieho večera. Nezapôsobilo to dokonca ani na Carol, vrchnú barmanku, ktorá ho zbožňovala.

„Tomu sa prepečie priveľa, hentomu chalanovi,“ krútila hlavou.

V to poobedie sme debatovali o podstate lásky. Alebo lepšie povedané – Matty sa babral s dvoma pokazenými motorkami, bral diely z jednej a dával ich do druhej a ja som sa snažila primäť ho, aby so mnou súhlasil, že láska existuje.

„Nemyslím,“ odporoval. „Je to len ilúzia. Trik, aby sa ľudia rozmnožovali a potom sa starali o mláďatá.“

„Lenže ja viem, že láska existuje, lebo ju cítim. Ty nie?“

„Ja myslím, že láska je podvod. Ide len o pokračovanie druhu.“

„No, ja mám rada veľa ľudí.“

Matty odkrútil skrutku. „Koho ľúbiš?“

„Mamku a ocka, to je jasné.“ Vysypala som dlhý zoznam príbuzných a priateľov.

„To je hŕba,“ poznamenal Matty. „A naozaj ich ľúbiš?“

„Áno, ľúbim. Aj teba. Možno teba najviac zo všetkých.“ Uškrnul sa na mňa, olej rozmazaný po tvári. Mal výrazné čaro, ten môj pekný braček – a bol si toho aj dobre vedomý.

„Ale ak nemám šancu, že by mohla byť opätovaná, možno ťa vyškrtnem zo zoznamu.“

„Netráp sa.“ Zdvihol a utrel si ruky. „Ak vôbec niekoho ľúbim, tak zrejme teba. Stačí?“

„Postačí.“

Pár týždňov nato, v ďalšie nedeľné popoludnie, sme kráčali k rieke, aby sme vyskúšali zachránenú motorku na tamojšej plochej dráhe. Mattymu sa podarilo urobiť z dvoch vrakov jednu funkčnú mašinu a keď ju tlačil, bolo z neho cítiť pýchu a radosť. Občas ju potľapkal. Ja som držala Polly na remienku. Motorka ma až tak nezaujímala, ale rada som sa potľkala Mattymu nablízku: bol krásny deň, jasnomodrá obloha a pohľadnicové mraky.

Len čo sme zišli z hlavnej cesty, pustila som Polly z remienka a ona odbehla hľadať nejakú zdochlinu, v ktorej by sa vyvážala. Stála som a sledovala Mattyho, ako jazdí hore - dolu po dráhe. Pôsobil obrovsky, úplne neprimerane. V šestnástich mohol mať podľa zákona len motorku s 50 kubíkmi, ale mal meter deväťdesiatpäť, takže preňho vyzerala primalá. V sedemnástich bude smieť pokročiť k 125 kubíkom, ale rodičia sa snažili povzbudiť ho, aby si namiesto toho zaobstaral auto, lebo im pripadalo bezpečnejšie.

Matty pri mne zabrzdil, kúsky štrku lietali.

„Je to skvelé. Chceš si to vyskúšať? Môžeš jazdiť po tráve, keby si spadla.“

Tá ponuka bola poctou, hoci mi bola silne proti srsti. Nebola som veľmi dobrá ani na bicykli bez pedálov. No chcela som sa pred ním vytiahnuť, aby bol na mňa pyšný, tak som súhlasila.

Dal mi rukavice, ktoré mi boli obrovské, a ja som obkročila motorku, počúvala všetky inštrukcie a narazila si prilbu. Smrdela olejom a potom a bola mi tesná. Mala som hlavu ako obrovskú kapustu – presne ako ocko, ako mi nedávno s potešením oznámil jeden zo zákazníkov.

Vyrazila som. Prišla krátka chvíľa rozjarenosti, závanu vzduchu, radostného hukotu. Chcelo sa mi nahlas vykriknúť „Jazdím na motorke! Fakt ju riadim!“

Vtedy som však zabudla na všetko, čo som mala robiť. Chcela som spomaliť, ale motorka stále zrýchľovala a ja som nevedela, ako ju zastaviť. Nedalo sa robiť nič, len sa rozlúčiť: hodila som sa nabok a spadla do trávy.

Motorka pokračovala ďalej, hnala sa opačným smerom, až sa prevrátila, zatiaľ čo ja som ležala na chrbte, lapala po dychu a hľadela nahor, na načuchrané baránky na oblohe. Nezdalo sa, že by ma niečo bolelo. Potom sa zjavila Polly a začala ňuchať okolo priezoru, snažiac sa obližať mi tvár. Matty kľučal nado mnou.

„Si v poriadku?“

„Som okej.“ Sadla som si, trochu otrasená. Pomohol mi stiahnuť helmú. Vpíjala som sa do obáv, čo mu vyžarovali z tváre.

„A predsa ma máš rád,“ povedala som.

„Čože?“

„Utekal si ku mne, nie k motorke. Tomu sa povie láska.“

Zasmial sa. „Možno máš pravdu. Ale neber to moc sentimentálne.“

Zobrali sme motorku, nepoškodenú, a kráčali domov. Brat a sestra s motorkou a psom.

Dva týždne nato som strávila nedeľné popoludnie sedením vedľa bezvedomého Mattyho tela na jednotke intenzívnej starostlivosti v Leedskej všeobecnej nemocnici. Či ma má rád alebo nie sa stalo nepodstatným, ale fakt, že ja som mala rada jeho, zrejme najviac zo všetkých, znamenal, že život sa zmenil už naveky.

POSLEDNÉ OBJEDNÁVKY

Posledné normálne dni pubertiačky v Selby som strávila s priateľom Chrisom. Ležali sme na tráve pod stromami v parčíku pri autobusovej stanici a počúvali Lou Reeda z kazeťáku, ktorý Chris nosil vždy a všade so sebou. Keď prišla na rad pieseň Walk on the Wild Side, Chris sa ma spýtal, čo znamená „fajčiť niekomu“ a ja som sa cítila trochu nadradenejšia, že to viem a môžem mu to povedať.

Potom sme si obaja pohmkávali spolu s úvodnými akordmi Perfect Day. Dívala som sa na modrú oblohu cez konáre a listy a cítila som istotu, že život už-už začne byť omnoho vzrušujúcejší.

Text som zle pochopila: Myslela som, že Lou Reed spieva „Dosiadneš, len si daj pozor“. Nazdávala som sa, že mi sľubuje, že na mňa čakajú skvelé veci, ale musím dbať, aby som si na seba dávala pozor.

Chris sa ponúkol, že mi v spálni namaľuje na stenu fresku. Vtedy som tam mala zle namaľovanú kombináciu zelenej a purpurovej, lebo keď sme sa nastahovali, rodičia povedali „namaľujte si to, ako chcete“. A ja som si vybrala plechovky šedozelenej šalvieovej a fialovej farby z obchodu pre kutilov v Selby, ale po prvom nátere som stratila záujem. Mala som predstavu, že by som mohla priateľov primäť, aby mi napísali na steny básne, ale už prvá osoba, čo sa na to dala, mi zle odcitovala Wordswortha a vyzeralo to trochu ako volovina.

„Nebudem si účtovať za čas,“ povedal Chris, „ale budem ti musieť zaúčtovať za farbu, je to v poriadku?“

Súhlasila som. Aký nádherne dospelácky rozhovor, hovorila som si. Vyskúšala som si to v duchu: Mám priateľa umelca, ktorý mi namaluje fresku na spáľňovú stenu. Ja zaplatím za farbu.

Šli sme autobusom späť do Snaithu a ja som prešla dedinou do krčmy. Ešte vždy som bola nesmierne hrdá, že moji rodičia vlastnia Zvon a korunu a že tam bývam – v budove, ktorú spomínali v záznamoch farnosti z roku 1633. Pivnica bola pôvodná a ja som často chodievala dolu počúvať hlasy, vymýšľať si zápletky románov o putovaní v čase, ktorých hrdinkami boli výčapníčky v rôznych obdobiach.

Vždy, keď som otvorila, sadla som si na barovú stoličku a čítala, kým nedorazil prvý zákazník.

„Len sa na seba pozri, s tým nosom v knižke,“ hovorievali zákazníci. „V knižkách si muža nenájdeš.“

Na druhej strane sa im páčilo, že som bola dobrá v knižných pojmoch pre križovky a v kvízoch všeobecných znalostí.

A mne sa páčilo rozprávať s najrozličnejšími typmi ľudí, čo prichádzali. „Si taká ostrá, že sa porežeš,“ hovorili mi, a tiež: „Čo sa stalo, prehltnú si slovník?“

Naučili ma však všeličo, čo som nevedela, ako napríklad spôsob, akým sa tvoria mená dostihových koní a ako hrať domino o peniaze. Naučila som sa správne hovoriť motto Yorkshirčana: „Očut šecker, videt šecker, nepovjedzet ništ. Jest šecker, slopat šecker, neplatiť ništ; a jak to někedy nevyjde...“ A tiež „Srat na nich šeckých, okrem tebja a mna; a srat aj na tebja, to sem ja.“

Matty bol miláčikom dámskeho tímu šípkarok, ktoré s ním cukrovali a chichotali sa na ňom: „Jáj, kvôli tomu mladíkovi by som sa mohla dostať do problémov.“

„Je to namyslený zmrd, čo?“ spýtal sa ma nejaký chlap ponad pult.

„Možno,“ pripustila som. „Ale treba povedať, že aj má byť na čo namyslený.“

Obaja sme si vychutnávali novú autoritu a pozíciu, ktoré sme získali, odkedy sme sa minulú jeseň nastahovali. V bývalej dedine nás vždy považovali za outsiderov, trochu čudných a ťažko zaraditeľných.

Ocko bol Ír, celý potetovaný, spieval po ulici a dosť chodil do krčmy. Tí, čo mali ocka radi, ho volali Diamant – ale to neplatilo o každom. Mama bola štátna úradníčka a z našej dediny asi žiadna žena nechodila do roboty v kostýme, takže boli skutočne zvláštny pár. Pokiaľ ide o Mattyho a o mňa, vo všeobecnosti nás mali za trochu príliš bystrých pre vlastné dobro. Teraz sa však zdalo, že naša excentrickosť nám hrá do karát. Všetci nás chceli poznať.

Život bol pekný. Pre ocka nebolo vždy ľahké byť Írom v Anglicku, ale v roku 1990 už bolo všetko inak a ľudia mali radi jeho prízvuk, spievanie a fakt, že bol skutočný *srandista*. Hovorili mu Pepek námorník alebo Predlaktie, pre ohromné potetované ruky.

„Vieš, že to je dcéra toho Predlaktia?“ povedal o mne jeden muž druhému, ktorý sa snažil nadviazať so mnou rozhovor. Niektorí štamgasti hrávali hru, v rámci ktorej mali vymyslieť takú kombináciu objednávky, aby súčet bol 5,55 libry a oni mohli počuť ocka povedať s typickým prízvukom „pet, pedesiatpet“.

Takže teraz som sa okúpala a pripravila sa na šichtu za pultom. Dala som si krémovú sukňu a zelenú semišovú vestu, čo som kúpila v charitatívnom second-hande, a oranžové trojštvrťové nohavice s bielo-modrými pásikavými vreckami. Do vlasov, nafarbených henou, som si vpletla zelené a purpurové stužky, ktoré som mala prvýkrát na koncerte Wonder Stuff pred pár týždňami a obula som si baganče bez

šnúrok. Pobrala som sa dolu zadným schodiskom.

Bola to zvyčajná sobotňajšia noc: rušná, pričom ľudia stáli pri pulte v rade po troch až štyroch. Matty a ja sme mali každý vlastný rajón na obsluhu a ja som si už na to zvykla, hoci to bolo oveľa náročnejšie ako čapovanie. Museli sme ľuďom vo svojom rajóne dať pocit, že zvládame svoju prácu a že vieme, kde je ich miesto v neusporiadanom rade.

„Teraz ste na rade vy,“ hovorili sme im, „potom vy a vy,“ prekrikovali sme hluk rozhovorov a hracej skrinky, pričom sme ukazovali poradie, aby sa zákazníci upokojili a nedospeli k rozhodnutiu, že tu je príliš rušno a neodišli do niektorej z ďalších krčiem v dedine.

Bola to ťažká práca – veľa pobežovania hore a dolu kamennými schodmi pre výmenu sudov alebo po ďalšie debničky s fľaškovým pivom. Obsluhovali sme stále dokola, pričom sme si strážili ručičky veľkých hodín, ako sa blížili k o desať jedenást.

Vždy sme sa hašterili, kto obslúži veľký mosadzný zvonec pri posledných objednávkach a v ten večer – ako zakaždým – Matty vyhral vďaka výhode výšky a dlhých rúk, lebo ma chytil a pridržal po svojom boku jednou rukou, pričom druhou zazvonil a ja som sa nemohla oslobodiť. Po poslednom návale objednávok, keď si mnohí kupovali dvojité rundy, ocko ohlásil záverečnú jediným cinknutím zvončeka.

Cez všetky pípy sme prehodili biele utierky a odišli sme z baru, aby sme stále nemuseli odmietajúť objednávky.

Naše povinnosti sa skončili a mama nás odviezla do Dúhy, jednoposchodového biliardového klubu na opustených krovinách zhruba poldruha kilometra za dedinou, kde sa každý piatok a sobotu konala diskotéka.

„Dobrá zábavu – a buďte dobrí,“ povedala, keď sme

vystupovali z auta.

Namierili sme si to do výčapu a Matty nám kúpil pitie. Chodil na platenú prax do elektrárne Drax pre Faircloughský strojársky podnik a bol pri peniazoch. Dostával 120 libier týždenne, čo pôsobilo ako majland, a navyše mu naši platili – ako aj mne – za výpomoc v krčme. Kúpil pollitrový ležiak pre seba a Červenú bosorku – pernod, jablkový mušt a ríbezľové víno – pre mňa. Pred zákonom sme, samozrejme, boli nepľnoletí, ale nikoho to netrápilo. V tej oblasti sa všeobecne bralo za normálne, že každý nad šesťnásť pije po krčmách.

Rada by som si pamätala viac – s kým sme sa rozprávali, či sme tancovali alebo nie. Hudba, ktorá by ma vtedy bola vylákala na parket, boli Cure, Soft Cell, the Smiths, Pogues. Keby boli pustili Love Cats alebo Tainted Love, kým sme tam boli, asi by som neodolala. Možno by sme si zatancovali spolu. Matty by sa len týčil, veľmi by sa nehýbal a ja by som sa točila okolo neho.

Neboli sme celý čas spolu. Poznali sme každého – mnohí z nich pili u nás v krčme – a odlepovali sme sa od seba, aby sme sa porozprávali s rôznymi priateľmi, aby sme sa potom znovu obchádzaním ľudí v podniku k sebe vrátili. Zrejme som ho objímala, lebo to som robila vždy. Ľudia nás často považovali za frajerov, čo nás oboch pobavilo.

„Nie,“ smiala som sa. „To je môj brat.“

V istej chvíli mi jeden z našich zákazníkov ponúkol odvoz domov. Spýtala som sa Mattyho, či nechce ísť aj on. Odmietol.

Toto je tá chvíľa.

Keby som sa mohla vrátiť v čase a prinútiť ho, aby šiel so mnou, všetko by bolo inak. Samozrejme, viem, že to je nemožné. Len si želim, aby som jej mohla povedať, tomu dievčaťu s vlasmi červenými od heny, v šatách z charity, aby si

zapísala všetko, čo sa stalo.

Zapíš to, povedala by som jej. Nebude sa ti to chcieť – pomyslíš si, že sa ti každý detail vryje do mozgu navždy. Ale netušíš, že toto zabudneš.

Zabudneš, o čom ste sa rozprávali, s kým si hovorila, či si tancovala. Niekoľko rokov si budeš pamätať, čo Matty povedal, keď odmietol zvezenie, budeš schopná vidieť jeho krivý úškrn, posledný raz, keď si jeho tvár videla takú živú, ale potom zabudneš.

Nebudeš ho už vidieť. Nebudeš si ho už pamätať. Začneš pochybovať, že si naozaj išla a ponúkla mu zvezenie. Začneš sa trápiť, že jeho reakcia bola tak dokonale ironická, až si si ju vymyslela, že si si ju vysnívala až dodatočne, že si sa vtedy nenamáhala vyhľadať ho a ponúknuť mu zvezenie, alebo že si ho hľadala, ale nie veľmi nástojčivo. Takže to možno nakoniec bolo celé tvoja chyba a hoci si vlastne nemyslíš, že by to mohla byť pravda, celé nasledujúce roky ťa bude trápiť, že si to nepamätáš alebo že si to pamätáš až pridobre, že si to prehrávaš až od tej miery, že to prešlo z reality do ríše fantázie.

Keď sme boli s Mattym malí, mali sme vianočnú platňu, na ktorú sme tancovali a ktorá mala väčšinu piesní s textmi, ale „Snehuliak Mrázik“ bol inštrumentálny.

„Prečo nemá Mrázik slová?“ pýtali sme sa ocka a on – ktorý nikdy nevedel odolať pokušeniu podpichovať nás – odpovedal, že vraj preto, že sme ju toľko prehrávali, až sme z nej zošúchali slová. Celé roky sme si mysleli, že to je pravda. Báli sme sa, že aj slová z iných piesní, ktoré sa nám páčili, raz zmiznú pri prehnanom používaní. Natahovali sme uši, aby sme zistili, či neslabnú.

Teraz už viem, že slová sa z platne nezošúchajú prílišným používaním, ale viem aj to, že pamäť sa *mení* až do úplného zničenia prílišným prehrávaním.